

Po rinkimų¹

Aleksandras Lednickis

Rinkimų² rezultatai Lietuvoje ir Rusijoje verčia daug apie ką pasvarstyti. Pagrindą mūsų apmąstymams sudaro ne tik pats šalies lenkų parlamentarų sumažėjimo faktas, tačiau ir tos sąlygos, kurioms esant mes šiandien patyrėme pralaimėjimą.

Pilnai praradome Minsko, Kauno, Kijevo ir Voluinės gubernijas. Mogiliovo ir Podolės gubernijose, kuriose niekas anksčiau iš lenkų nebuvo rinkimų pralaimėjęs, gavome po vieną mandatą³, o Vitebsko, Gardino ir Vilniaus gubernijose išlaikėme ankstesnes pozicijas. Be to, lenkiškas miestas Vilnius⁴ išrinko lenką.

Nors kiekybiniu požiūriu mes patyrėme labai daug praradimų, nes vietoj 20 (vyskupo Roppo*, Jankovskio*, Jaloveckio*, Gotovieckio*, Aleksandravičiaus*, kn. Songailos*, Šachno*, Soltano*, Skirmunto*, kn. Druckio-Liubeckio*, Liubanskio*, Lednickio*, Jančevskio*, Massonio*, Višnevskio*, gr. Potockio*, gr. Grocholskio*, gr. Poniatovskio*, Harvarto* ir Zdanovskio*) mes turėsime tik 11 deputatų,⁵ tačiau ne tai yra svarbiausia, o

¹ Išversta pagal: Lednicki, Aleksander (1907). „Po wyborach“. *Kurjer Litewski*, 21.02.(06.03).1907.

² Turima omenyje rinkimai, kurie įvyko 1907 m. sausio – vasario mėn., į Antrąją Rusijos imperijos Valstybės Dūmą. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

³ Sunku pasakyti, ką autorius turi omenyje sakydamas apie lenkų deputato iš Podolės gubernijos išrinkimą. Šiuolaikiniai lenkų mokslininkai temas apie lenkų deputatus –iš Podolės nemini (net jei nagrinėja kelių deputatų, kurie prie lenkų yra priskiriami klaidingai, reikalus), be to, tai yra susiję su visais keturiais Dūmos susirinkimais (Brzoza i Stepan, 2001: 9-12 251). Galbūt A. Lednickis klaidingai prie Valstybės Dūmos deputatų priskyrė Vaclevą Jaloveckį (Jełowiecki ; 1851-1928), kuris buvo Valstybės tarybos narys nuo Podolės gubernijos, be to, jos nariu buvo dar nuo 1906 m. balandžio 21 d. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

⁴ Nuo Vilniaus miesto buvo renkamas tik vienas deputatas, šiuo atveju vietinio miesto burmistras - lenkas Mykolas Venslauskas (lenk. Michał Węśławski). Šiuo atveju A. Lednickis matyt turi omenyje tai, kad daug lenkų buvo Vilniaus gyventojų išrinkta į rinkėjų sudėtį, o tai galiausiai užtikrino lenkų tautybės deputatų išrinkimą tiesiai į Dūmą. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

⁵ Turima omenyje deputatai Stanislovas Vankovičius (lenk. *Stanisław Nikodem Wańkiewicz*), Mykolas Venclavskis (lenk. *Michał Węśławski*), Šimonas Pileika (lenk. *Szymon Pilejka*), Laurentius Putramentas (lenk. *Laurent Wawrzyniec Putrament*), Leonardas Radzevičius (lenk. *Leonard Rodzewicz*), Aleksandras Chominskis (lenk. *Aleksandr Chomiński*), Stanislovas Chelchovskis (lenk. *Stanisław Chelchowski*) (išrinktas Vilniuje ir Vilniaus gubernijoje), Mykolas Benislavskis (lenk. *Michał Benislawski*) ir Henrikas Dimšcius (lenk. *Henryk Dymzyc*) (išrinktas Vitebsko gubernijoje), Stanislovas Jačinovskis (lenk. *Stanisław Jaczynowski*) (išrinktas Gardino gubernijoje) ir Leonas Liubenskis (lenk. *Leon Liubenski*) (išrinktas Mogiliovo gubernijoje). – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

tai kad, kiekvieni rinkimai gali sumažinti arba padidinti judėjimo pajėgas ir su tuo galima būtų susitaikyti, jeigu ne rimta grėsmė, kad toks sumažėjimas bus nuolatinis, kad ne tik negalėsime grįžti į ankstesnes pozicijas, tačiau kuo toliau, tuo mažesni atstovų skaičių turėsime.

Kokios yra to priežastys?

Visų pirma, reikia pažymėti, kad kaip Lietuvoje, taip ir Baltarusijoje ir Ukrainoje, mes sudarome nedemokratinę mažumą, kuri stovi virš liaudies. Esame dangtis be dugno. Jau vien tai pastato mus į labai sunkią padėtį, kurią pagerinti galima tik gavus žmonių pasitikėjimą. Per paskutinius 40 metų dvaras dėl politinių sąlygų ir valstybinės politikos iš viso buvo atribotas nuo kaimo. Žemvaldžiai neturėjo galimybės ir negalėjo daryti įtakos vietiniams žmonėms ir vienintelis junginys, kuris išliko, buvo ekonominis junginys. Tuo tarpu vietinis gyvenimas plaukė pirmyn, valstietis tobulėjo ir pasidavė kitų įtakai iki to momento, kol prarado bet kokią būtinybę palaikyti bet kokius santykius su dvaru. Geriausias mūsų įtakos valstiečiams ir miestiečių inteligentijai išnykimo patvirtinimas yra rinkimų rezultatas Rusijoje. Visoje Volgos juostoje ir centrinėje Rusijoje valstiečių balsais buvo renkami demokratai žemvaldžiai, o Rusijos gilumoje valstiečiai visur sudarė ne kraštutinius dešiniuosius, bet kairiuosius ir tik mūsų provincijoje baltarusiai ir rusai valstiečiai į parlamentą išrinko tik rusų žmones.

Tuo momentu, kai prasidėjo naujas gyvenimas, buvo atidaryti vartai naujam darbui ir naujos visuomenės formavimuisi, mes turėjome pasistengti susigrąžinti praeities pozicijas.

Ką mes padarėme po to? Ar atsistojome vietinio judėjimo valdymo gretose, ar tapome liaudies atstovais, ar išsižadėjome padėties ir nacionalinių privilegijų? Deja, mes užėmėme ydingą poziciją ir savo pačių rankomis kasėme ir kasame duobę savo reikalams. Praeitų rinkimų susitelkimo šūkis buvo nacionališkumas. Buvo susitelkiama dėl lenkiškumo ir tuo pagrindu buvo renkami atstovai. Po ilgai trūkusios priespaudos toks šūkis iš esmės labai gerai yra suprantamas, tačiau, ir čia nereikėjo užimti išimtinai tik absoliučios nacionališkumo pozicijos. Deja, kaip tik taip ir atsitiko. Kai per pirmus rinkimus gavome daugumą balsų, šaukėme apie pergalę ir teisę atstovauti ne lenkų tautos žmones, tačiau apie liaudies atstovavimą pamiršome. Per rinkimus Minske, turėdami balsų daugumą, neužleidome nei vienos vietos valstiečiams, nors kai kurie (Skirmuntas, Massonis ir kiti buvo pasirengę išsižadėti savo mandatų valstiečių naudai). Tuo tarpu šiandien mes patys neturime nei vieno mandato.

Per paskutinę rinkiminę kampaniją užėmėme dar blogesnę poziciją. Jau per suvažiavimą 1906 m. liepos mėn. Minske buvo priimtos nuostatos dėl

sąjungos sudarymo siekiant bendrų interesų. Šios nuostatos pasiteisino ir visoje šalyje mes turėjome sąjungas su priešiškausiomis grupėmis,⁶ kurios, be jokios abejonės, buvo priešiškaus nusiteikusios lenkiško elemento atžvilgiu. Tiesa, dėl to Podolės, Mogiliovo ir Gardino gubernijose mes gavome 8 mandatus. Tačiau, ar šis laimėjimas gali bent jau minimaliai kompensuoti tą moralinę žalą, kuria mes patyrėme dėl tokių sąjungų?

Mes neužėmėme idėjinės pozicijos. Per pirmus rinkimus šalyje su maišyta visuomene mes sudarėme mažumą, nesijungėme bendrų politinių įsitikinimų pagrindu, tačiau pasisakėme dėl nacionalinių skirtumų, priešpastatydami tokiu būdu sau kitas nacionalines grupes. O dabar mes užėmėme poziciją *par excellence*⁷ klasinę, priešpastatydami sau tokiu būdu visą tautą. Rezultatas bus, be jokių abejonių. Davėme didžiulį ginklą kovai prieš lenkiškus elementus, todėl šiandien su mumis jau yra kovojama po rusiško nacionalizmo šūkiu, kuris yra toks įkyrus, kaip ir kiekvienas kitas nacionalizmas ir klasinis šūkis... „baigta su lenkais“, „baigta su jų bajorais“.

Tačiau, tai yra ne visas mūsų politinio darbo laimėjimas.

Rinkimuose pasirinkę klasinę poziciją, gynėme ją ir savo politinėje programoje. „Nei lopinėlio žemės“ – tai žodžiai, kurie skambėjo visoje Rusijoje, kaip mūsų žemvaldžių politinio mąstymo šūkis. Mes nesugebėjome suderinti mūsų šalies ir mūsų visuomenės poreikių su liaudies poreikiais ir su šiandien vyraujančiu demokratiniu judėjimu. Užėmėme gynybinę poziciją šios nuostatos atžvilgiu, patikėjome savo likimus elementams, kurie noriai naudojami mūsų parama siekdami apginti seną santvarką ir savo turtų ribas, tačiau mums, kaip tautai, jie niekada nepadės. Priešingai, kiek jie sugebės engti mus ir naikinti, tiek engs ir naikins. Nutraukėme prieš metus surištą simpatijos mazgą su Rusijos laisve ir likome vieni. Tai ne geriausia perspektyva. Mūsų laukia tai, kas atsitiko su vokiečiais Baltijos šalyse: vienišumas, tautų neapykanta, stiprėjanti kartu su nacionaliniais ir ekonominiais skirtumais, atims iš mūsų ne tik galimybę dirbti politinį, bet ir kultūrinį darbą. Tai yra mūsų horoskopai.

Tokias nelaimingas pasekmes buvo galima seniai numatyti, o kaip tai patvirtinančius teiginius leidžiu sau pateikti žodžius, išsakytus per 1906m. gegužės 9 (19)⁸ d. Lietuvos ir Rusijos⁹ atstovų suvažiavimą:

⁶ Turima omenyje šių rinkimų metu sukurta praktika dėl lenkų su rusų žemvaldžių blokų sukūrimo su tikslu neleisti patekti į Dūmą radikaliems valstiečių ir miestų atstovams. Daugiau informacijos apie rinkimus į II Valstybės Dūmą Baltarusijos teritorijoje, žr.: Загайські, 1999: 46—57. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba.*

⁷ Daugiausiai (pranc.). – *Vertėjo pastaba.*

⁸ Taip originale. Turbūt spausdinimo klaida, nes skirtumas tarp naujojo ir senojo stiliaus 1906 m.

„Bet koks organizacinis darbas nacionališkumo vardu būtų ir lengvesnis ir malonesnis, tačiau to daryti neprivalome. Jeigu susijungsimė nacionališkumo pagrindu, tai pakasime mūsų pozicijas šalyje, tapsime mažumos gynėjais, prarasime mūsų rinkėjų pasitikėjimą, o kartu su juo ir mandatus. Reikia susijungti tik *teritoriniu ir programiniu* pagrindu bei ginti parlamente *visos šalies poreikius*. Tegul tauta mummyse mato *lenkus*, tačiau ginančius bendražmogiškas vertybes ir laisvės šūkius, o tuo pačiu mes geriausiai ginsime ir nacionalinius interesus.

Išsigelbėti galime tik vienu būdu – jeigu plačiau atsižvelgsime į visuomeninius šūkius. Sujungti su lenkišku vardu reakciją būtų nuostolis nacionalinėms reikalams ir lenkiško vardo gėda. Raštuose jau yra teigiama apie lenkus, kaip apie reakcinį elementą. Valstiečiai to nepripažins. Esame *lenkų tautos* atstovais ir savo asmeninį interesą turime priderinti prie visuomeninės pareigos bei paaukoti tam tikras, šiandien neišvengiamas aukas“.

Nutrukėme ryšį su mūsų protėvių tradicija, kurie baltarusių tautoje matė giminingą tautą, tačiau savarankišką, turinčią teisę į savarankišką plėtrą (spausdiniame jiems Statutą baltarusių kalba, maldų knygas ir t.t.). Lietuvoje situacija jau seniai yra apsvastyta – prie ekonominės kovos prisidėjo ir nacionalinė kova. Tas pats įvykis ir Baltarusijoje. Vietiniai žmonės iškels nacionalinę vėliavą ir, kaip paprastai būna, po šia vėliavą pirmąsias vietas užims baltarusių nacionalistai, kurie kaip ir lietuviai pareikš savo reikalavimus. Nacionalizmo antitezė nėra kosmopolitizmas, tačiau demokratizmas. Tai yra vienintelis pagrindas, ant kurio mes galime kažką padaryti. Tegul į darbą kimba demokratiniai ir kiti judėjimai. Tegul pas tautas eina su švietimu ir pagalba, tegul jas organizuoja. Tik visuomeninis ir abipusiškas organizuotumas suteiks mums tikėjimą šalies politine jėga. Šalyje reikia kurti pažangias teritorines partijas, kurių pirmąja užduotimi būtų decentralizavimas. Tokios rūšies susivienijimai kitose provincijose jau egzistuoja.

Mūsų padėtis yra baisi, bet ne beviltiška. Tarp mūsų žemvaldžių daug yra žmonių, kurie yra nuoširdūs savo veiksmais, sąžiningai myli savo šalį ir tautą. Tai geros valios žmonės, sugebantys stovėti tikros demokratijos pusėje ir kurie nežino nei sluoksnių, nei tautų privilegijų. Mūsų dvasininkija taip pat turi daug demokratų, tautos gynėjų tarp miestiečių inteligentijos. Miestiečiuose tiesiog dominuoja demokratinis ir pažangus veiksnys. Tokių

buvo ne 10, o 13 dienų. Matyt, jog turima omenyje 1906 m. gegužės 6 (19) d. – *Mokslinio redaktorius pastaba*.

⁹ Turima omenyje Lietuvos ir Rusios kraštų judėjimas. – *Mokslinio redaktorius pastaba*.

pažiūrų laikosi ir Deputatų organizacija¹⁰. Kuriant teritorines partijas, norėjome jose apjungti atstovavimą šaliai, atsižvelgdami į mūsų šalies atskirumą, į jo centralizacijos¹¹ siekimą. Todėl mes negalėjome vadovautis tik tautiniu faktoriumi. Mūsų akyse kiekvienas mūsų šalies atstovas, pripažįstantis decentralizacijos būtinumą ir mūsų politinę programą, buvo visos šalies ir visos tautos atstovas. Įkūrus tokią Deputatų organizaciją būtų išspręstos tautinės, tikėjimo ir klasių nesantaikos, tautos būtų nukreiptus link kultūrinio varžymosi. Politinės kovos pasikeistų į idėjines kovas. Atsitiko kitaip. Politiniai skirtumai trukdė sustiprinti netvirtus elementus. Tačiau, manau, kad jeigu Dūma dirbtų ilgiau, tai šitas siekis būtų pasiektas. Dar vienas veiksnys, turintis įtakos atskiros atstovų sistemos organizavimui, gali būti pilietybė. Kuriant tautines partijas, sunku visgi suprasti Lietuvos ir Rusijos lenkų partijų prasmę. Tiems, kurie kuria organizaciją remdamiesi šiuo faktoriumi, geriau prisijungti prie Lenkijos partijos, o ne kurti daugybę nedidelių ir egzistavimo pagrindo neturinčių dalinių organizacijų. Siekdami užsitikrinti savo poziciją, mes privalome tvirtai pakeisti savo programą ir taktiką. Jeigu lenkas gali turėti mandatą nuo čia gimusių rusų, tai kodėl jis negalėjo gauti jį iš rankų tų, su kuriais jį sieja daugiamečio bendro gyvenimo ryšiai, bendras likimas ir bendra spauda? Mūsų rinkėjų, smulkių žemės savininkų katalikų praktikuojamas dirbtinis absenteizmas negali būti laikomas geru ir naudingu. Dėl jo žmonės netenka jiems priklausančios balsavimo teisės, neleidžia jiems plėstis ir sąmonėti, neveda jų prie tikslo, nes priešininkai kovoje suras šiam būdui atitinkamus ginklus.

Štai tokios mintys ateina po patirto pralaimėjimo. Pagrindinė šio pralaimėjimo priežastis yra tai, kad tapome egoistais, kad mūsų politika yra trumparegiška, kad užmiršome gražų 1848 m. gegužės 26 d.¹² mūsų protėvių atsiliepimą, kai Adomas Čartoriskis, Tiškevičius ir Olizaras rašė: „Mūsų reikalas - tai laisvės reikalas, visuotinės laisvės, kurios mes riteriais ir sąjungininkais mes esame nuo senelių ir prosenelių laikų“.

¹⁰ Turima omenyje lenkų Deputatų organizacija Rusijos Valstybės Dūmoje. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

¹¹ Taip kaip originale. Galbūt čia yra spaudinimo klaida, kadangi pagal prasmę kalba eina atvirkščiai apie decentralizaciją. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.

¹² Turima omenyje šalininkams skirtas pareiškimas, išleistas 1848 m. gegužės 26 d. buvusiais 1831 m. Lenkijos Seimo nariais, kurie gyveno emigracijoje ir susirinko posėdžiui Paryžiuje. Pareiškimas buvo priimtas atsižvelgiant į taip vadinamą Tautų pavasarį, kuris tuo metu aktyviai vyko daugelyje Europos valstybių, įskaitant ir etnines lenkų žemes Austrijoje ir Prūsijoje. Iš viso dokumentą pasirašė 17 žmonių, o susitarusiųjų Adomo Čartoriskio (lenk. *Adam Czartoryski*) (1770—1861), Vincento Tiškevičiaus (lenk. *Wincent Tyszkiewicz*) (1792 – apie 1870) ir Gustavo Olizaro (lenk. *Gustaw Olizar*) (1798—1865) parašai buvo uždėti pirmi, todėl pareiškimas visų pirma ir asocijuojasi su jų vardais. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba*.